

YTTRANDE
2026-01-15**Socialdepartementet**s.remissvar@regeringskansliet.se och s.sof@regeringskansliet.se
S2025/02039**Yttrande angående *Utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga***

Riksorganisationen Glöm Aldrig Pela och Fadime (nedan GAPF) tackar för möjligheten att yttra sig över *Utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*.

GAPF är en politisk och religiös obunden ideell förening som bekämpar hedersrelaterat våld och förtryck. Organisationen grundades år 2001 och vänder sig till alla som är berörda av hedersrelaterat våld och förtryck. GAPF bedriver en nationell stödjour som riktar sig till hedersvåldsutsatta, anhöriga och yrkesverksamma. GAPF genomför även utbildningsinsatser och opinionsbildande aktiviteter över hela landet för att förebygga och skapa ökad förståelse kring hedersrelaterade frågor.

GAPF:s stödverksamhet kommer ofta i kontakt med ärenden som rör barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck och som har olika typer av insatser från socialtjänsten, vissa av dem är omhändertagna och placerade av socialtjänsten. Det är mot bakgrund av de erfarenheterna samt vår sakkunskap om hedersrelaterat våld och förtryck som vi inkommer med detta yttrande.

Sammanfattande synpunkter

I stort välkomnar GAPF utkastets förslag och instämmer i behovet av en lagstiftning som utgår från barn som egna rättighetsbärare.

GAPF är starkt kritiska till att utkastet i sin definition av hedersrelaterat våld och förtryck inte nämner kravet på oskuld och kyskhet¹. GAPF saknar tydliga markeringar om att sakkunskap om hedersrelaterat våld och förtryck är av stor vikt både hos socialtjänsten, juridiska ombud och domstolarna. När den sakkunskapen saknas så skyddas inte hedersvåldsutsatta barn på det sätt som behövs.

GAPF motsätter sig begreppet ”negativ social kontroll”. Rätt begrepp i sammanhanget är ”hedersrelaterat våld och förtryck”.

¹ S.101

GAPF:s synpunkter utvecklas nedan.

4.3.4. Medvetenheten om hedersrelaterat våld och förtryck har ökat

GAPF är starkt kritiska till att utkastet i sin definition av hedersrelaterat våld och förtryck inte nämner kravet på oskuld och kyskhetskravet. Det är anmärkningsvärt då just detta är centralt i hederskulturen. Att osynliggöra oskulds- och kyskhetskravet och den särskilda utsatthet det innebär för flickor och kvinnor är att förminska utsattheten och det särskilda ansvar som hederskulturen lägger på flickor och kvinnor.

6.3. Barnets eller den unges rätt att framföra sina åsikter

GAPF instämmer i att det ska vara en rättighet och inte en skyldighet för barn att uttrycka sina åsikter. Barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har särskilda utmaningar när det gäller att uttrycka sina egna åsikter. De fostras inte till att bli självständiga och fatta egna beslut. Detta leder till att de har svårt att avgöra vad som är deras egna personliga åsikter eftersom de fostras att fatta beslut baserat på vad som blir bäst för gruppen.

Det är viktigt att barn inte hamnar situationer där de ska bära ansvar för att bedöma riskerna kring sig själva. Socialtjänsten behöver ha kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och därmed förmågan att värdera de åsikter som barnen framför. Exempelvis kan barn uttrycka att de kan bo hos släktingar vilket socialtjänsten inte ifrågasätter trots att det bör vara känt hos myndigheten att hedersrelaterat våld är ett kollektivt våld sanktionerat i familjen och släkten.

7.1. De generella förutsättningarna för omhändertagande av vård

Rekvisitet ”påtaglig risk för skada”

GAPF möter återkommande att hedersrelaterat våld och förtryck förminskas och att det förklaras med att det handlar om föräldrarnas bakgrund, tradition eller religion. I utkastet står att det är ”hemförhållanden eller beteendeproblem i sig som åsyftas och inte de bakomliggande orsakerna²”. Den skrivningen uppfattas som att hedersrelaterat våld och förtryck inte ses som en påtaglig risk för barnet. Med det synsättet finns det risk för att insatser under en placering upphör för att det hedersrelaterade hotet och våldet upphört, vilket endast berott på att vårdnadshavarna inte haft tillgång till barnet och inte på förändrade värderingar hos dem.

7.2. Förutsättningarna för omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet och eget beteende

7.2.1. Förhållanden i hemmet

GAPF anser att ”hedersrelaterat våld och förtryck” bör läggas till i uppräknningen. Det markerar frågans vikt och fungerar som en påminnelse om att socialtjänsten måste ta ställning till om det kan röra sig om hedersrelaterat våld och förtryck. Att skriva ut begreppet skulle även gå i linje med den

² Sid. 142

särslagstiftning som redan finns på området samt med det sjunde delmålet som införts för att särskilt ta sikte på hedersrelaterat våld och förtryck.

GAPF motsätter sig utkastets förslag om att byta ut ”otillbörligt utnyttjande” mot ”utnyttjande och exploaterings sexuellt” då det osynliggör delar av hedersförtrycket som annars omfattas av otillbörligt utnyttjande. Exempel på otillbörligt utnyttjande är när syskon utnyttjas som våldsutövare mot annat syskon på grund av påtryckningar från familjen och släkten.

GAPF motsätter sig också användandet av ”negativ social kontroll”. I stället bör begreppen hedersrelaterat våld och förtryck” eller ”hedersförtryck” användas. Sverige har sedan 2014 särreglerat hedersrelaterat våld och förtryck för att undvika att det ska hamna i skymundan om det sammanförs med annat våld. Detta är också risken med användandet av begreppet negativ social kontroll eftersom man då för samman hedersutsatthet med andra missförhållanden vilket kan leda till problem med gränsdragningar. Hedersrelaterat våld och förtryck skiljer sig från andra typer av våld och förtryck medan negativ social kontroll kan ses i flera sammanhang. Det är viktigt att synliggöra den särskilda utsatthet som hedersrelaterat våld och förtryck innebär.

7.2.2. Eget beteende

Utkastet hänvisar till HFD³ och skriver att det kan ses som ett destruktivt beteende när barn söker sig till miljöer där de riskerar att utsättas för våld, exempelvis när ett barn eller en ungdom söker sig tillbaka till sin familj trots risker för att utsättas för våld. GAPF:s erfarenhet är att myndigheter inte ser det som ett destruktivt beteende utan i stället vänder det mot barnen och hävdar att barnen inte kan vara utsatta för hot och vara rädda när de går tillbaka till familjen. Detta visar både på vikten av kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck men också på värdet av att särskilt benämna våldsformen. Det är också särskilt viktigt att belysa riskerna för att barn förs ut ur Sverige i samband med att placeringar utanför hemmet avslutas vilket ytterligare påvisar behovet av kunskap om hur riskbedömning i hedersrelaterade ärenden behöver göras.

11.5. Umgänge

GAPF ser risker med utkastets förslag om att socialnämndens ansvar för umgänge ska utvidgas till att även omfatta umgänge med syskon och andra närstående. Det krävs kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck för att sådana umgängestillfällen inte ska leda till en ökad risk för barnen. Det är oftast flera personer än vårdnadshavarna som utgör ett hot mot barnen. Syskon och andra närstående är lojala med gruppen och kan utgöra risk för barnen. Många hedersvåldsutsatta personer behöver bryta med hela sitt nätverk för att inte utsättas för fortsatt våld. Det är viktigt att detta tydliggörs för socialtjänsten.

11.6. Vårdnadshavares och föräldrars inflytande över vården

När det gäller information till vårdnadshavare vill GAPF betona att socialsekreterarna behöver ha kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck för att kunna avgöra vilka uppgifter som kan lämnas till föräldrarna utan att skada barnet. Uppgifter som i andra ärenden inte medför någon risk kan

³ Sid. 160

innebära allvarliga risker om barnet är utsatt för hedersrelaterat våld, ex uppgifter om kärleksrelationer, annan sexuell läggning än heterosexuell eller kompisar av motsatt kön.

17.2. Beslut och ansökan om utreseförbud

När det gäller förslaget om att det i ansökan om utreseförbud ska framgå både barns och vårdnadshavares inställning till barnets behov av skydd från en skadlig utlandsvistelse vill GAPF påtala behovet av kunskap om hedersrelaterat våld hos beslutsfattaren. Det är inte ovanligt att både barn och vårdnadshavare uttalar sig utifrån vad som är bäst för gruppen och inte för det enskilda barnet. Det krävs förståelse för detta för att värdera uppgifterna på ett sätt som inte riskerar barnets säkerhet. Det måste tydligt framgå att ett utreseförbud kan beslutas oavsett vad barn och vårdnadshavare har angett för inställning i ansökan.

Ärendets beredning

Sara Mohammad
Ordförande och verksamhetschef
Riksorganisationen GAPF – Glöm Aldrig Pela och Fadime